

Kızır, M. ve Memişoğlu, S. P. (2017). Özel eğitim okulu yöneticilerinin özel eğitim mevzuatına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (4), 1994-2013.

Geliş Tarihi: 14/06/2017

Kabul Tarihi: 13/10/2017

ÖZEL EĞİTİM OKULU YÖNETİCİLERİNİN ÖZEL EĞİTİM MEVZUATINA DAİR GÖRÜŞLERİ*

Mine KİZİR**
Salih Paşa MEMİŞOĞLU***

ÖZET

Araştırma, özel eğitim okulu yöneticilerinin özel eğitim mevzuatına ilişkin genel görüşlerini belirleyebilmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Verilerin toplanması nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde sadece özel eğitim hizmeti veren bir okulda yönetici olarak çalışma ölçütü konulmuştur. Ayrıca araştırmaya dâhil edilecek olan katılımcılar belirlenirken farklı bakış açılarına ulaşabilmek için özel gereksinimli bireylere eğitim veren zihinsel, işitme ve görme yetersizliği ve üstün yetenekliler gibi farklı kurumların yöneticileri tercih edilmiştir. Araştırmaya 10 özel eğitim okulu yöneticisi dâhil olmuştur. Katılımcılar, İstanbul, İzmir, Muğla ve Çorum illerinde görev yapmaktadırlar. Verilerin toplanması için araştırmanın amaçlarına uygun olarak görüşme soruları hazırlanmıştır. Görüşme soruları; özel eğitim mevzuatının yazım dili ve anlaşılabilirliğine, kapsamına, ihtiyacı karşılamasına, uygulamada zorluk yaşanmasına ve önerilere ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla beş soruyu içermektedir. Görüşmelerden biri yüz yüze yapılırken diğerleri katılımcıların farklı şehirlerde olmaları nedeniyle telefon aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Sonuç olarak yöneticilerin görüşlerine göre mevzuatın, yazım dili ve anlaşılabilirliği, kapsamı, ihtiyaçları karşılaması ve uygulamada yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, yönetici, mevzuat, özel eğitim okulu

OPINIONS OF THE SPECIAL EDUCATION SCHOOL ADMINISTRATORS REGARDING THE SPECIAL EDUCATION LEGISLATION

ABSTRACT

The present study was conducted to illustrate the views of the special education school administrators on special education legislation. The data collection was conducted with semi-structured interview technique, a qualitative research method. The study participants included the administrators working at schools that provide special education services. Furthermore, when determining participants in the study, administrators from different institutions such as those providing education for children with intellectual, hearing and visual disabilities and gifted children are selected to identify different perspectives. Ten special education school administrators were included in the present study. The questions on the interview form, which was the data collection instrument, were designed in accordance with the study objectives. Five interview questions aimed to determine the comprehensibility of the language, the content and the capability to meet the needs of the special education legislation, the problems experienced in practice, and further recommendations. One interview was conducted face to face; the others were conducted over the phone since the participants lived in different cities. The data obtained in the present study were analyzed using descriptive analysis. The findings demonstrated that the language and comprehensibility, content and the capability to fulfill the needs of the legislation were inadequate and it was insufficient in practice.

Key Words: Special education, administrator, regulation, special education school

* II. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu 03-07 Mayıs 2017 tarihlerinde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Öğretim Görevlisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, minekizir@gmail.com

*** Prof. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, memisoglu_s@ibu.edu.tr

1.GİRİŞ

Sosyal devlet anlayışına göre özel gereksinimli bireylerin yaşam kalitelerinin artırılması ve toplumsal hayata tam katılımlarının sağlanabilmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi, eğitimleri, iş ve meslek edinebilmeleri (Akçamete, 1998, s. 198) için sahip oldukları hakların hukuk kuralları ile belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla Türk hukuk sisteminde çeşitli yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Yasal düzenlemeler, Anayasa, yasalar, kanun hükmünde kararnameler, tüzükler ve yönetmelikleri içermektedir (Karaman-Kepenkeçi, 2004; Çitil, 2013, s.27).

Özel eğitim alanında yıllar içerisinde pek çok yenilik ve ilerleme yaşanmıştır. Eğitim yöntemi ve araç-gereçleri, teknolojik gelişim, tanı ölçütleri, okul programları ve kaynaştırma uygulamalarına yönelik uygulamalar gibi özel eğitimin hemen her alanında çeşitli değişiklikler olmaktadır. Söz konusu değişiklikler özel eğitimin daha nitelikli olması yönünde olumlu adımlar atılmasına neden olmaktadır. Tüm bu değişimler yeni yasal düzenlemeleri de beraberinde getirmektedir. Hem dünyada hem de ülkemizde yıllar içerisinde yasal düzenlemeler özel gereksinimli bireylerin toplumsal ve eğitim haklarını iyileştirmeye yönelik olarak yapılmaktadır (Çitil, 2013, s.10).

Dünya’da özel gereksinimli bireylere yönelik olarak hazırlanmış olan yasalara bakıldığında 1975’te ABD’de yürürlüğe giren “Tüm Engelliler İçin Eğitim Yasası” dikkat çekmektedir. Daha sonra 1990 yılında var olan yasanın kapsamı genişletilerek (IDEA) Engellilerin Eğitimi Yasası yürürlüğe girmiştir (Batu, 2013, s. 91). Bu yasa ile kaynaştırma uygulamaları, eğitimin planlanması, işleyişi, değerlendirilmesi, aile eğitimi, destek hizmetleri, eğitim ortamlarının düzenlenmesi gibi pek çok konu ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Yürürlüğe giren bu yasa özel eğitim alanını olumlu yönde etkileyerek hızlı değişimler yaşanmasına neden olmuş ve tüm dünyada yansımaları görülmüştür (Vuran ve Ünlü, 2013).

Türkiye’de özel gereksinimli bireylere ilişkin ilk yasal düzenleme üstün yetenekli bireylere yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu yasa 1948 yılında İdil Biret ve Suna Kan’ın yurt dışında müzik eğitimlerini sürdürmelerine olanak sağlamak amacıyla çıkartılmıştır. Bu yasayı, 1949 yılında 5387 sayılı “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun” takip etmiştir. Yasada, korunmaya muhtaç çocuklar tanımlanarak yetiştirilmeleri, bakımları, harcamalar ve sorumlu olacak kişi ve kurumlar genel olarak açıklanmıştır. Düzenlemeyi, 1962 yılında yayımlanan “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yönetmeliği” takip etmiştir. Yönetmelikte, özel gereksinimli çocukların tanımı, sınıflandırması, özel eğitimin amaçları ve personeline dair konular bulunmaktadır (Çitil, 2013, s. 70). Daha sonra 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, 1973 yılında yürürlüğe girmiş ve Madde 8’de; “Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.” ifadesine yer verilmiştir (Ataman, 2013, s. 7).

1980’li yıllara kadar Türkiye’de, özel gereksinimli bireylere yönelik olarak hazırlanmış olan yasal düzenlemelerin oldukça yetersiz olduğu ancak dünyadaki gelişmelere paralel olarak sonraki yıllarda hızlı bir değişim yaşandığı görülmektedir. Doğrudan ve sadece özel gereksinimli bireylerin eğitimlerini düzenleyen ilk kanun, 1983 yılında yürürlüğe giren 2916 sayılı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu” olmuştur. Bu kanuna kadar özel eğitim hizmetleri yönetmelikler yoluyla yürütülmüştür (Eripek, 2005, s.10). Kanun; genel hükümler, kurumlar ve görevleri, tespit, yerleştirme ve izleme ve çeşitli hükümleri içeren dört bölümden oluşmaktadır. Ayrıca kanunda özel eğitimin temel ilkelerine yer

verilmiştir. Bu kanunun en önemli özelliği ise özel gereksinimli çocukların normal gelişim gösteren akranları ile birlikte eğitim almalarını sağlayan kaynaştırma eğitimine yer vermesidir.

1990'lı yıllara gelindiğinde özel eğitimde yasal düzenlemeler anlamında oldukça önemli bir gelişme yaşanmış ve 1997 yılında, 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 23011 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Kararnamede, özel eğitim hizmetlerine ilişkin esaslar ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir. Ayrıca ilk defa özel eğitimin bireyselleştirilmesi, bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) hazırlanması ve eğitimin bu plan doğrultusunda yürütülmesi konusuna resmi olarak yer verilmiştir (Çitil, 2013, s. 107). Daha sonra 2000 yılında "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği" yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte; "Özel eğitim gerektiren bireyler ile onlara doğrudan veya dolaylı olarak sunulacak eğitim hizmetlerini, bu hizmetleri sağlayacak resmî ve özel okul ve kurumların işleyişi ile ilgili hükümleri kapsar." denilmektedir. Yönetmelik, 2006, 2009, 2010 ve 2012 yıllarında çeşitli değişiklikler yapılarak kapsamı genişletilmiştir (Çitil, 2013, s. 133). Günümüzde, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yeni yönetmelik taslağı için çalışmalar yapılmaktadır.

Alan yazına bakıldığında özel eğitim alanında yapılan yasal düzenlemeleri konu alan sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Kaya (2003), özel eğitim alanında çalışan uzmanların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerini incelediği bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın bir bulgusuna göre, 573 sayılı KHK ve ilgili yönetmeliklerle ilgili her hangi bir düzenleme yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Şahin (2003)'in yaptığı araştırmada ise özel özel eğitim kurumlarının yasal düzenlemelere uygunluk durumları incelenmiştir. Araştırma kapsamında öğretmenlerin yanı sıra 13 yöneticiyle de görüşülmüştür. Araştırma sonucunda, kurumların genelge ve yönetmeliklere uygun olarak çalıştırıldığı söylenememektedir. Korucuk'un (2005) yapmış olduğu araştırmada, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Hizmetlerinde yaşanan sorunların belirlenerek çözüm yollarına ilişkin öneri getirmek amaçlanmıştır. Araştırmanın 138 katılımcısının 36 kurum yöneticisi oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına bakıldığında yasal düzenlemelerle ilgili olarak önemli boşluklar olduğu ve yürürlükte olan yasaların geliştirilmesi gerektiği görülmektedir. Cillo (2009) araştırmasında, Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde, Türkiye'de engellilerin eğitimi ve istihdamı konusundaki politikaları irdelemiştir. Araştırma sonucunda Türkiye'nin AB'ye giriş sürecinde engellilerin eğitimi ve istihdamına ilişkin sağladığı olanaklar ve sınırlılıklar ortaya konmuştur. Levent (2011) ise, üstün yetenekli bireylerin eğitimine yönelik görüş ve politikaları incelediği araştırmasında, var olan yasal düzenlemelerin işlevsel olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Alan yazında özel eğitim okul yöneticilerinin yasal düzenlemelere ilişkin görüşlerini belirlemeye ilişkin yapılmış olan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak genel eğitim okulu yöneticileri ile yapılmış olan bir çalışma bulunmaktadır. Karaman-Kepenççi (2004) araştırmasında, ilköğretim okulu yöneticilerinin eğitim mevzuatına ilişkin görüşlerini betimlemektedir. Araştırma sonucunda katılımcıların büyük bölümünün, eğitim mevzuatını yeterli bulmadıkları ve uygulamada sorun yaşadıkları bulgusuna ulaşmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; özel eğitim okulu yöneticilerinin özel eğitim mevzuatına ilişkin görüşlerini betimleyebilmektir.

- 1- Özel eğitim okullarında görev yapan okul yöneticilerinin, özel eğitim mevzuatının yazım dili ve anlaşılabilirliğiyle ilgili düşünceleri nelerdir?
- 2- Özel eğitim okullarında görev yapan okul yöneticilerinin, özel eğitim mevzuatının kapsamı hakkında düşünceleri nelerdir?
- 3- Özel eğitim mevzuatının yöneticilerin ihtiyaçlarını karşılamasına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 4- Özel eğitim okullarında görev yapan okul yöneticilerinin, özel eğitim mevzuatını uygulamalarına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 5- Özel eğitim okullarında görev yapan okul yöneticilerinin, özel eğitim mevzuatına ilişkin önerileri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Hâlihazırda yürürlükte olan yasal düzenlemeler özel gereksinimli bireylerin haklarını koruma altına aldığı gibi bu bireylerin yakın çevresinde bulunan kişileri ve alanda çalışan uzmanları da yakından ilgilendirmektedir. Özellikle yasanın gerektirdiği kuralları uygulamak ve özel eğitim hizmetlerinin sorunsuz bir şekilde yürütülmesini sağlamakla görevli olan özel eğitim okul yöneticileri için yasal düzenlemeler oldukça önemli olmaktadır. Yürürlükte olan yasal düzenlemelerin kapsamı ve içeriği, ihtiyaçları karşılama durumu ile ilgili okul yöneticilerinin görüşlerinin alınması gerektiği düşünülmektedir. Yöneticilerin görüşlerinin aktarılması, yapılacak olan yasal düzenlemelere bir katkı sağlayabilecektir. Bu sayede özel eğitim hizmetlerinin niteliğinin artırılabilmesine yardım sağlanabilecektir. Bunun yanı sıra özel gereksinimli bireylerin yasal düzenlemeler yoluyla yasal haklarında iyileştirme sağlanarak yaşam kalitelerinin daha çok artması söz konusu olabilecektir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, katılımcı bilgilerine, verilerin toplanmasına, analizine ve değerlendiriciler arası güvenilirlik çalışmalarına ilişkin bilgiler sunulacaktır.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada özel eğitim okulu müdürlerinin, özel eğitim mevzuatına ilişkin görüşlerini belirleyebilmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden “olgubilim” deseni kullanılmıştır. Nitel araştırmaların temel özelliği, “araştırma katılımcılarının bakış açılarını, iç dünyalarını ortaya koyma, dünyayı katılımcıların gözleriyle görebilmektir” (Kuş, 2009, s. 87). Ayrıca bu yöntemle araştırılacak konuya ilişkin derinlemesine bilgi de edinilebilmektedir (Walsh ve Wigen, 2003, s. 98). Olgubilim ise Yıldırım ve Şimşek (2008, s. 79) tarafından, “Bireylerin bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını ve bunlara yüklediği anlamları ortaya çıkarma.” şeklinde tanımlanmıştır. Verilerin toplanması nitel araştırma yöntemlerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir.

2.2. Katılımcılar

Araştırma kapsamında görüşme yapılacak olan yöneticilere ulaşabilmek için öncelikle sosyal medya üzerinden duyuru yapılmıştır. Bunun yanı sıra 18 yöneticiye telefonla ulaşılarak araştırmaya davet edilmiştir. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan okul yöneticileri ile ön görüşme yapılmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı, yapılacak olan görüşmelerin bilimsel etik gereği gizli tutulacağı ve kayıt altına alınacağı belirtilerek gerekli izinler alınmıştır.

Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde sadece özel eğitim hizmeti veren bir okulda yönetici olarak çalışma ölçütü konulmuştur. Bu ölçütü karşılayan tüm katılımcılar araştırmaya dâhil edilmiştir. Ayrıca araştırmaya dâhil edilecek olan katılımcılar belirlenirken farklı bakış açılarına ulaşabilmek için özel gereksinimli bireylere eğitim veren zihinsel, işitme, görme yetersizliği ve üstün yetenekliler gibi farklı kurumların yöneticileri tercih edilmiştir.

Araştırmaya 10 özel eğitim okulu yöneticisi gönüllü olarak dâhil olmuştur. Katılımcılar, İstanbul, İzmir, Muğla ve Çorum illerinde görev yapmaktadırlar. Katılımcılara ilişkin görev yeri bilgisi, söz konusu şehirlerde tek kurum olmaları ve katılımcıların kimliklerinin ortaya çıkarılmaması için tabloya eklenmemiştir. Yöneticilere ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1.

Araştırmaya Dâhil Olan Yöneticilere İlişkin Bilgiler

Kod	isim	Cinsiyet	Mezun olunan alan	Görev	Çalışma süresi	Çalıştığı okul	Lisansüstü Eğitim Durumu
K1		K	Eğitim Prog. ve Öğretim	Müdür	16 yıl	Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi	Yok
K2		K	İşitme Engelliler Öğr.	Müdür	16 yıl	Özel Eğitim Uygulama Merkezi	Zihin Eng. YL
K3		E	Matbaa Öğr.	Müdür yrd.		Özel Eğitim Uygulama Merkezi	Yok
K4		E	İşitme Engelliler Öğr.	Müdür yrd.	13 yıl	İşitme Engelliler Okulu	Eğitim Yönetimi YL
K5		K	Zihin Engelliler Öğr.	Müdür	16 yıl	Görme Engelliler Okulu	Yok
K6		E	Matematik Öğr.	Müdür	14 yıl	Bilim ve Sanat Merkezi	Yok
K7		E	İşitme Engelliler Öğr.	Müdür	20 yıl	İşitme Engelliler Okulu	Eğitim Yönetimi YL
K8		E	Beden Eğt. Öğr.	Müdür	30 yıl	Özel Eğitim Uygulama Merkezi	Yok
K9		E	Zihin Engelliler Öğr.	Müdür yrd.	10 yıl	Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi	Eğitim Yönetimi YL
K10		K	El İşi Öğr.	Müdür yrd.	12 yıl	Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi	Eğitim Yönetimi YL

E: Erkek, K: Kadın, YL: Yüksek Lisans

2.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için araştırmanın amaçlarına uygun olarak görüşme soruları hazırlanmıştır. Görüşme soruları hazırlanırken alan yazın taraması yapılmış ve ulaşılabilen tek çalışma olan Karaman-Kepençi'nin (2004) çalışmasından yola çıkarak soruların çerçevesi oluşturulmuştur. Görüşme sorularına son halini verebilmek amacıyla bir özel eğitim alanında bir de eğitim yönetimi alanında çalışan iki uzmandan görüş alınmıştır. Görüşme soruları; özel eğitim mevzuatının yazım dili ve anlaşılabilirliğine, kapsamına, ihtiyacı karşılmasına, uygulamada zorluk yaşanmasına ve önerilere ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla beş soruyu içermektedir. Görüşmelerden biri yüz yüze yapılırken diğerleri katılımcıların farklı şehirlerde olmaları nedeniyle telefon aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Telefon aracılığı ile yapılan görüşmeler, yüz yüze yapılan görüşmeler kadar etkili olduğu gibi zaman ve maliyet açısından da araştırmacıya kolaylık ve üretkenlik sağlamaktadır (Sturges ve Hanrahan, 2004). Tüm görüşmeler telefonla gerçekleştirilmiş, ACR programı ile kayıt altına alınmış ve araştırmacı tarafından yapılmıştır. ACR programı, telefon görüşmelerini kaydetmeye olanak veren bir yazılım programıdır. Görüşmeler, 3' 26'' ile 20' 45'' arasında sürmüş, toplam görüşmeler ise 102 dakika olmuştur. Bu çalışmada katılımcıların adları yerine K1'den K10'a kadar kodlar kullanılmıştır. Verilerin toplanması sürecinde aşağıdaki görüşme sorularından yararlanılmıştır:

- 1- Özel eğitim mevzuatının yazım dili ve anlaşılabilirliğiyle ilgili düşünceleriniz nelerdir?
- 2- Tüm yetersizlik gruplarını düşündüğünüzde özel eğitim mevzuatının kapsamı hakkında düşünceleriniz nelerdir?
- 3- Özel eğitim mevzuatı bir yönetici olarak tüm ihtiyaçlarınızı karşılayabilir nitelikte midir? Hangi yönleriyle açıklayabilir misiniz?
- 4- Özel eğitim mevzuatını uygulamada zorluklar yaşadığınızı düşünüyor musunuz? Bir örnekle açıklayabilir misiniz?
- 5- Özel eğitim mevzuatının daha nitelikli olabilmesi için önerileriniz nelerdir?

2.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Betimsel analiz, elde edilen verilerin, önceden belirlenen temalara göre sistemli bir şekilde özetlenip yorumlanmasıdır. Burada amaç ulaşılan verileri düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.224). Toplanan verilerin analizi sürecinde, yapılan görüşmeler katılımcı izni alınarak kayıt altına alınmış, tüm ses kayıtları Word programında yazıya dökülmüş ve görüşme kayıt cetveline aktarılmıştır. Yapılan görüşmeler sıraya konmuş (K1'den K10'a kadar) ve sayfa numarası verilmiştir. Görüşme dökümlerinin tamamı kümülatif olarak toplandığında 23 sayfa olmuştur. Görüşmeler ayrıntılı bir şekilde iki defa okunmuş ve kategori anahtarı oluşturulmuştur. Katılımcıların her bir soruya verdiği yanıt ve kategoriler sıralanmış, yapılan kategoriler karşılaştırılmış ve kodlar oluşturulmuştur. Buradan ortak olan kodlar birleştirilmiştir. Kategori anahtarı oluşturulduktan sonra alandan bir uzmandan görüş alınmış ve verilen görüş doğrultusunda son hali verilmiştir. Bulgular belirlenen kategori anahtarına göre düzenlenmiştir.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada değerlendiriciler arası güvenilirliğe ilişkin çalışma yapılmıştır. Bunun için, tüm görüşmelerin % 30'una karşılık gelen dört görüşme üzerinde çalışılmıştır. Değerlendiriciler arası güvenilirlik çalışmaları özel eğitim alanında çalışan ve doktora eğitimine devam eden bir uzman tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı ve uzman birbirlerinden bağımsız olarak değerlendirmeyi yapmışlardır. Araştırmacı ve uzmanın "Görüş Birliği" ve "Görüş Ayrılığı" sayılmış ve elde edilen sayısal değerler formüle uygulanmıştır. Değerlendiriciler arası güvenilirlik yüzdeleri hesaplamak için (Görüş birliği / Görüş birliği + Görüş ayrılığı) x 100 formülü kullanılmıştır. Bu çalışma sonunda değerlendiriciler arası güvenilirliğin % 75 ile % 100 arasında değiştiği görülmektedir. Değerlendiriciler arası güvenilirlik ortalaması ise % 95 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca geçerliğin sağlanması için yapılan görüşmelerden doğrudan alıntılar yapılmış ve katılımcılardan birine görüşme dökümleri okutularak kendi ifadeleri olduğuna ilişkin onay alınmıştır.

3. BULGULAR

Bu araştırma, özel eğitim okulu yöneticilerinin, özel eğitim mevzuatına ilişkin görüşlerini belirleyebilmek amacıyla yapılmıştır. Yöneticiler, görüşme sorularını yanıtlarken genellikle Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ve BİLSEM Yönetmeliğini düşünerek görüşlerini bildirdiklerini ifade etmişlerdir. Yöneticilerle yapılan görüşmelerde, mevzuatın yazım dili ve anlaşılabilirliği, kapsamı, ihtiyaçlarını karşılama durumları, uygulamada karşılaştıkları güçlükler ve yönetmeliğin daha nitelikli olabilmesi için önerileri ile ilgili görüşlerini aktarmaları istenmiştir. Yöneticilerin görüşlerine ilişkin bulgular sunulurken görüşme esnasında takip edilen soru sırası dikkate alınmıştır. Görüşmeler sırasında yöneticiler, bir soruyu yanıtlarken birden fazla yanıt verdikleri durumlar olmuştur. Dolayısıyla bazı yanıtların frekansları, katılımcıların toplam sayısından fazla olmuştur. Ek olarak bulgu yazımında yöneticilerin görüşleri aktarılırken öncelikle kümülatif sayfa numarası arkasından görüşün alıntı yapıldığı sıra numarasına yer verilmiştir.

Özel eğitim mevzuatının yazım dili ve anlaşılabilirliğine ilişkin görüşler

Araştırma kapsamında görüşme yapılan yöneticilere özel eğitim mevzuatının yazım dili ve anlaşılabilirliğine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Yöneticilerden üçü yazım dilinin basit ve anlaşılır olduğunu belirtmişler ve şu sözlerle ifade etmişlerdir: K1, "Mevzuatın yazım dili ve anlaşılabilirliğiyle alakalı herhangi bir sıkıntı olduğunu düşünmüyorum. İyi anlaşılır, ıı ifadeler net. Sadece içerikleriyle ilgili sıkıntılar var." (1;3-5).

K10, "Aslında yazım dili ve anlaşılabilirliği net. İyi çok fazla içeriğe sahip değil sadece (22;3-4). Kısa ve net tanımlarla özel eğitim, öğrencinin tanımı, çalışabilen personellerin tanımı her şey yapılmış. Fakat ıı şey değil tabii ki hani ıı güncellenecek şekilde bir takım eksiklikleri var hani ondan dolayı yoksa yazım dili iyi. (22;6-9).

Katılımcılardan yedisi ise mevzuatın yazım dilini anlaşılması güç, karmaşık ve çelişkili olarak ifade etmişlerdir. Yöneticiler konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde aktarmışlardır: K4, "...ifadelerde ıı hani ortada kalan hani her iki tarafa da çekilebilecek noktalar var (7;6-7). Anlaşılabilirlikte sıkıntı var. İyi yani yorum, yorumlanabilecek, farklı yorumlanabilecek alanlar bırakmış. İyi çelişkiler var bazı noktalarında da." (7;9-10). K7,

“Terim karmaşası yani bazı konulara çok hâkim olmayan insanlar için bazı kavramlar daha iyi anlatılabilir, daha iyi açıklanabilir.” (15;8-9).

K5, “...bazen bazı kelimeler ıı başka bi maddenin çelişkisi olabiliyor yani bazı maddeleri çok açık bulmuyorum ya da birbiriyle aynı şey ifade eden uzun bi cümle oluyo, yani kısa cümleler olsa daha iyi olur. Yani örneğin ıı işte şu şu okullara şu öğrenci gider gibi yani mesela şu şu öğrenci gider virgül şu şu şöyle devam eder şeklinde uzun cümleler oluyo ve uzun cümlelerde siz bütününü takip ederken baştaki bi ayrıntıyı kaçırabiliyorsunuz.” (10;3-9).

Özel eğitim mevzuatının kapsamına ilişkin görüşler

Katılımcılara, “Tüm yetersizlik gruplarını düşündüğünüzde özel eğitim mevzuatının kapsamı hakkında düşünceleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Yöneticilerden sekizi kapsamının yetersiz olduğunu dile getirmişlerdir.

K1, “Tüm yetersizlik gruplarını detaylarıyla ele aldığını düşünmüyorum. ıı her birini de ayrı ayrı yeteri kadar ele aldığını düşünmüyorum. Yani toplu olarak ıı işte ıı genel olarak işte engelliler var, böyle böyle yapılabilir şeklinde ıı yetersiz ifadelerin olduğu, yetersiz tanımlamaların olduğunu düşünüyorum.” (1;10-14).

K6, “Yani kapsamiyo işte mesela okullara, okulları göz önüne aldığımız zaman ıı genelde bizim özel eğitim okullarımız üç ana başlıkta çalışma yapmaya çalışıyor. Bunlar orta ağır zihinsel yetersizlik, otizm ve çoklu engel, çoklu engel yine diğer ikisine paylaşırsak yani aşağı yukarı iki ana başlıkta çalışma yapmaya çalışıyorlar. Hâlbuki kategorilere baktığımız zaman görme, işitme, ortopedik ıı hafif zihinsel, orta, ağır, otizmlı gibi bi çok şey var yani. Yetersizlik grubu var. Yani tamamına hitap eden veya detaylandırılmış, ayakları yere basan bi yönetmelik değil. (12;15-24).

K7, “Şimdi mevzuatın kapsamında ıı şu an eksik bulduğum bi husus var. ıı özellikle birden fazla engellilerle ilgili Türkiye’deki çalışmaların yetersiz olduğunu düşünüyorum. Bu konunun yeterince üzerinde durulmadığı hâlbuki bu çocukların en az yani engellilerin %15-20’sinin birden fazla engeli olduğunu, işte işitmenin mutlaka hafif zihin, işitmenin orta ağır ya da ıı şey olduğu aşikâr. Bu konuda yeni çalışmalar gerekiyor, yeni okullar, yeni eğitim elemanı gerekiyor. Yani bunun için yeni bi yönetmelik çalışması gerekiyor.” (15;23-30).

K8, “... aslında yani mevzuat daha çok yani engelli birey diye bahsetmiş ama sanki Türkiye’de özel eğitime muhtaç bireyler hafif engelli, görme engelli işte ıı engel gruplarını sanki bu şekilde tanımlamış gibi. Ama ıı şu bir gerçek Türkiye’nin işte yüzde on üç gibi bir engelli grubu varsa bu yüzde onun içinde abartısız söylüyorum yüzde yedisi birden fazla engel grubuna sahip bireylerden oluşuyor. Bu da aynı zamanda hem zihinsel hem fiziksel, hem görme hem zihinsel, yani zihinsel engel bu bireylerde mutlaka mutlaka ve mutlaka bulunuyor yüzde yedi yüzde on üçlük bir rakam içinde, yani yüzde on üç nokta dört gibi birşey de biz on üç diyoruz en son verilere göre yüzde yedi çok büyük bir rakam. Yani yani ıı mevzuat

düzenlenirken işitme engellilere farklı bir mevzuat düzenleyeceksin aynı konu başlığı altında alt bölümlere ıı açarak daha detaylandırılabilir işitme engelliler farklıdır burda zihinsel engel yok görme engelli farklıdır bunda zihinsel engel yok ama zihinsel engel dediğimiz zaman olay tamamen farklı noktaya gidiyor. Yani mevzuatta beni niye işitme engellilerle görme engellileri veya bedensel engellilerle aynı potaya koyuyorsun aynı potada eritmeye çalışıyorsun her bir branş şey yani branş diyorum ıı özür diliyorum her grup çok farklı ııı şey ihtisas alanı gerektiren şeyler yani mevzuat bu konuda çok yetersiz ki ııı engellilere yönelik zaten en son çıkan daha doğrusu detaylı olarak çıktığı düşünülen kanun iki bin beş gibi falan çikmişti sanıyorum.” (17;25-45).

Yöneticilerden ikisi ise özel eğitim mevzuatının kapsamını yeterli bulduklarını belirtmişlerdir. K2, “Bence kapsam olarak tüm yetersizlik grupları düşünüldüğünde yeterli (3;13) ...hepsiyle ilgili istediğiniz bilgilere ulaşabiliyorsunuz.” (3;15). K5, “...evet yani çoğunu kapsıyo. Çünkü birden fazla yetersizliği olanlar için ayrı madde var, işte görme engelliler için ayrı madde var.” (10;24-25).

Özel eğitim mevzuatının ihtiyaçları karşılama durumuna ilişkin görüşler

Katılımcılara, “Özel eğitim mevzuatı bir yönetici olarak tüm ihtiyaçlarınızı karşılayabilir nitelikte midir?” sorusu sorulmuş ve araştırmaya katılan tüm yöneticiler ihtiyaçlarını karşılamadığını ifade etmişlerdir. K2, “Tüm ihtiyaçlarımızı maalesef karşılayamıyor ıı çünkü yazım çok güzel, her şey düşünülmüş yazılmış ama uygulamada bizim kendi işleyişimize oturmuyor. Oturmadığı zamanda doğal olarak tereddüte düşülen hususlar çok fazla meydana geliyor. Bu hususların cevapları yeterli değil mevzuatta.” (3;23-25).

K6, “...mevzuat karşılamıyor çünkü uygulamaların aslında mevzuatta benim yapacağım bütün uygulamaların yer alması gerekiyor. Bakanlık bana bi danışman müdür öne, teklif etti, önerdi veya görüşmemi istedi. Bu E... BİLSEM müdürü. Yani ben mevzuatta göremediğim veya uygulamada takıldığım yerleri ona soruyorum, hâlbuki ben tek başıma mevzuata bakıp o engelleri aşmam gerekiyor.” (12;27-32).

K7, “...buna kesinlikle hayır diyebiliriz. Beşli likerte ilk sıraya koyabileceğimiz bi soru. Çünkü ıı aslında mevzuat ıı engelli okulu ya da herhangi bi okulu yönetmeye yeterli değildir. Çünkü mevzuat hükümleri yuvarlak cevaplarla doludur, yuvarlak yazılmıştır. Yuvarlak ifadeler vardır. Bunun daha anlaşılır düzeyde, bazen genelgelerle, yönergelerle açıklanma ihtiyacı duyulur. Yani tek başına mevzuatla okulu yönetmek ve öğrencilerin bütün ihtiyaçlarına cevap vermek mümkün değildir. Çünkü ıı bu çocukların ıı kayıt kabulünde bile mevzuata göre aylar gerektirir. Hâlbuki özel eğitimde erken eğitim çok önemli, eğitime başlatmak önemli. Uygun eğitim merkezine yönlendirmek önemli. Bu süreçler ıı uzuyor yani başka bi ilçeden gelecek çocuk önce kendi RAM’ında değerlendirildikten sonra il değerlendirme komisyonuna gidiyor. İlçe değerlendirmeden sonra il değerlendirme, ilin yönlendirmesinden sonra ulaşması bazen bir döneme mal oluyor vesaire.” (15;40-54).

K9, “...bazı durumlarda, şimdi şöyle bi açıklama yapıyım ben size özel eğitim, ilkokulda da özel eğitim var, ortaokulda da özel eğitim var, lisede

de özel eğitim var art bir de özel eğitim okulları var. Şimdi bu müfredatlar birbiriyle bazen çelişiyö, çakışiyö, işte sen ilkokuldaki bir özel eğitim müfredatıyla göreve başlıyosun ama özel eğitimin kendi müfredatıyla ilköğretim müfredatı bi yerde çakışiyö ya da doğäl olarak sen de ikilemde kalıyosun ve bazen verdiğin kararlar yanlış olabiliyör. Maddeler birbirlerini desteklemedikleri için.” (20;36-43).

Özel eğitim mevzuatını uygulamada zorluk yaşama durumuna ilişkin görüşler

Katılımcılara, Özel eğitim mevzuatını uygulamada zorluklar yaşadığınızı düşünüyör musunuz? “ sorusu yöneltilmiş ve tüm yöneticiler zorlandıklarını belirtmişlerdir.

K1, “E tabii şimdi yönetmelik ıı açık ucu açık şeylerle dolu olunca sizde yaptığımız bi uygulamayı ıı sonuçta devlet kurumu, devlet memurusunuz ve (1;51-52) mutlaka yönetmeliklere uygun olması gerekiyor ama bazen yönetmeliklerde sizi yönlendirecek bi ibareye rastlayamayabiliyosunuz ki bu sıklıkla da oluyo. ıı bunlar sıkıntı tabii.” (2;53-55).

K3, “Uygulamada zorluklar ıı tabii ki. Çünkü bize hitap etmediğine yani tam hitap etmediğinden dolayı diyim, eksikleri olduğundan diyim tabii ki mevzuatı uygulamada zorluklar çekiyoruz (5;30-32). Örneğin, ben meslek öğretmeniym kendi açımdan hemen size bi örnek vereyim. Teknik öğretmenlerin uygulaması tamamen bi çelişki içerisinde (5;35-37). Hem öğretmenlerin özlük haklarıyla ilgili hem de meslek tanımının ıı bizim mevzuat içerisinde geçersiz, şu an geçerli olmadığından dolayı büyük bir çelişki var.” (5;39-41).

K4, “...bazı yönlendirmelerde ıı tıkanıp kalıyörüz. Yani biz işitme engelliler okuluyuz ama ıı bu başka okullar için de eminim geçerlidir. Çocuğun birden fazla yetersizliği var, orda kendince bir çözüm üretmişler, engel grubu baskın olan ıı tarafa yönlendirilir tarzında bişey ama ıı nası bazı öğrenciler kaynaştırma eğitimini kaldıramıyosa ıı bizim okulumuza da gelen birden fazla engelli öğrenciler ıı normal bir işitme engelliler sınıfına yerleştirildiğinde ıı hani özel eğitimin kaynaştırması mı diyelim buna ne diyelim? Hani çocuk işitme engelliler sınıfı, diğer arkadaşları sadece işitme engelli ama ıı bunlar, bu çocuğun ek engeli var, o sınıfta uyum problemi ve gerçekten de eğitimden yararlanmada sıkıntılar yaşıyo. Bu tarz uygulamada, bu tarz sıkıntılarımız mevcut. Bir de özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinin bazı maddelerine göre yapıyo Rehberlik Araştırma Merkezleri ıı. Örnek 44. Madde var, birden fazla engeli olan öğrencilerin yönlendirilmesi maddesi. RAM bize bu maddeden henüz bir öğrenci yönlendirmedi ve bi de modüllerinde özel eğitim sınıfı seçtiklerinde 20 zannedersen 23, 24 ve 26. Maddelerden standart veriyömuş, 44’ü seçemiyölmüş. Ben bununla ilgili bi kaç RAM’la görüşme yaptım. Yani seçemiyösunuz ama yönlendirdiğiniz öğrenci, yönlendirilme maddesi 44. Madde, bunu modülü değiştirmek için herhangi bi girişimde bulundunuz mu? “Hayır hocam bize böyle geldi, böyle.” Çünkü insanların bişeyleri değiştirmekle ilgili bişeyleri var, belki bi umutsuzlukları var. Dedim ki; “Hocam bunu yazmanız gerekiyor, farkında mısınız? Farkındayız o da özel eğitim sınıfı bu da özel eğitim sınıfı

farkeder mi?” diyolar. Ama farkediyö çünkü 44. Maddeden yönlendirildiğinde orda ki tedbirlerle 23, 24 ve 26. Maddedeki tedbirler birbirinden farklı. Yani uygulamada bu tarz sıkıntılar var. Biz de uygulamaları, bize gelen öğrencileri RAM’lardan u geçerek aldığımız için yönlendirmede hangi eğitim programının uygulanacağıyla ilgili sıkıntılar yaşıyoruz.” (8;60-87).

K5, “...çocukların özelliklerinde bi yandan her çocuğa ait program yapmanız gerekiyor, bu mevzuatın da sizi u atıyorum mesela diyo ki şey, bireyselleştirilmiş eğitim planı esastır diyo ama sınıf sayısı belli öğretmen sayısı belli her çocuğa inemiyosunuz. Orda bi her çocuğa yetemiyosunuz bazı normlar var mesela çocuk zihinsel engelli ama zihinsel engellilerin içinde otistik öğrencilerde olabiliyor, RAM’ lar tarafından gönderilebiliyor. Diyo ki bu sefer yönetmelikte her engel türü için ayrı sınıf açılır. Ama sekiz tane sınıfın içinde bi tane otistik çocukta gönderebiliyo RAM’lar. O zaman siz o çocuğu ayırıp farklı bi sınıfa gönderemiyosunuz.” (10;37-45).

K7, “Mevzuat yuvarlak yazılmıştır yani kapsamı geniştir fakat çocuklar özeldir. Dolayısıyla her çocuk için ayrı şeyler düşünülebilir (16;67-68). Bi de bazen bunun pragmatik olarak yani kullanılabilirliğine baktığımız zaman da bazı şeylerin uygulanabilmesi problemdir. Örneğin, BEP Kurulu için onlarca kişi sayılır, yazılır. Hâlbuki bunu adam gibi yapmak için işte sınıf öğretmeni ya da işte o sınıfta derse giren öğretmenler artı okul müdürü ya da idareci ya da veli yeterlidir. Gezici öğretmenden tutunda doktora varıncaya kadar yazılan daha doğrusu yazılmayan BEP’le işleri engellemektedir. Yani bunun gibi hususlar mevcut.” (16;70-76).

K8, “...ben farklı yorumluyorum bir onay alacağım zaman bir üst yönetici farklı yorumlayabiliyor. Farklı yorumlamalara açık verir u mevzuat özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinden bahsedersen özel eğitim hizmetleri ile ilgili yani yönetmeliğin yanında bir de şey var bizim müfredatlarımız var. Farklı kurumların farklı müfredatları var u bu müfredatlar yıllardan beri bi tür açıklanmadı... (18;84-89). Örnek, Özel Eğitim İş Uygulama Merkezler’inde iş uygulama diye bir ders var blok ders büyük ders dokuzuncu sınıflarda on iki saat on on bir on ikinci sınıflarda on dört saatlik bir ders haftalık otuz saat ders yükü olduğunu düşünürsek bir Özel Eğitim Uygulama Merkezinde on dört saat çok büyük bir u şey ders yükü. Bunun bir saatini beslenmeye çıktığımız zaman geriye zaten yirmi bir saat kalıyor yirmi birden çıktığımız zaman on dördü çıktığımız zaman geriye on bir saat bir ders kalıyor bu da sosyal ve kültürel derslere işte özbakım günlük hayatla ilgili dersler ama ne yazık ki Talim Terbiye Kurulu bu derse kimin gireceğini karar vermeyi bırakın Talim ve Terbiye Kurulunun seksen no.lu kararı bizim müfredatımızı u müfredata esas teşkil eden hangi öğretmen hangi branşa veya hangi branşa hangi öğretmen girer diye şey baktığımız zaman böyle bir ders yok iş ve uygulamada. Bakın on dört saatlik bir ders halen okulumuzda işleniyor böyle bir ders yok Talim Terbiye Kurulunda kim vurduya gidiyoruz yani tuymaya gidiyoruz her okulun kendi yöneticisi kendine göre bir program belirliyor bu dersin işlenişiyle ilgili bir şey

yapıyor yani müfredat yetersiz yönetmelik ihtiyaca cevap vermiyor açık ama bi tüm kurumlara bağlayıcı bir şey ama böyle olmaması gerekiyor.” (18;90-107).

K9, “...doğal olarak mevzuatı uygulamada zorluk yaşıyoruz. Niçin yaşıyoruz? Gene benzer cevaplar vermek zorunda kalıyorum ama çok fazla ayrıntılı bi açıklama olmadığı için ı size mantıklı gelen mevzuatı uygulamak zorunda kalıyorsunuz. Ama asıl doğru olan mantıklı olan değil çünkü (20;49-52) mevzuatta mantığınıza göre hareket etmemeniz lazım, konulan kurallara göre hareket etmeniz lazım ama kurallar sizin tam istediğiniz, sorduğunuz soruya cevap veremediğiniz için e mecburen mantık yürütmek zorunda kalıyorsunuz.” (21;53-56).

Özel eğitim mevzuatının niteliğinin arttırılmasına ilişkin öneriler

Katılımcılardan, özel eğitim mevzuatının niteliğinin arttırılması için önerilerde bulunmaları istenmiştir. Yapılan önerilerin genel olarak işleyişle ve yönetmeliğin hazırlanmasıyla ilgili olduğu görülmüştür. Yöneticilerden, konuya ilişkin pek çok öneri gelmiştir. Yöneticilerden dördü yeni bir yönetmelik hazırlanması ve bu süreçte alanda çalışan uzmanlardan görüş alınması gerektiğini şu sözlerle dile getirmişlerdir: K2, “...sahada olan insanların yani uygulayan insanların ıı yazımda fikirlerinin göz önünde bulunmasının gerektiğini düşünüyorum. Ama yazılırken birçok kurum müdürü olarak haberimiz olmuyo.” (3;45-47). K8, “Mevzuatın daha nitelikli olması için ıı mutfakta çalışan kişilerin sorunları bizzat büyük çalıştaylarda dile getirip çözüm önerilerini bu çalıştaylarda bulmaları ve bu çalıştayda çıkan kararlar yönetmelik olarak acilen işte ne hangi kurum onayından geçmesi gerekiyorsa oradan geçerek yasalaştırılması gerekir.” (19;112-116).

Katılımcılardan üçü öğretmenlerin durumlarıyla ilgili önerilerde bulunmuşlardır: K1 görüşünü, “çalışacak öğretmenlerle ilgili tanımlamaların net yapılması” (2;58-59) sözleriyle ifade etmiştir.

K4, “...2014 yılında ıı özel eğitim öğretmeni olarak bizim hepimizi birleştirdiler... ıı ama ben özel eğitim öğretmeni değilim ben işitme engelliler öğretmeniyim. Şimdi ben onunla ilgili dört yıl eğitim almışım üzerine de kendimi geliştirmek adına bir sürü çalışmanın içerisinde bulunmuşum ki işitme engelli bireylerin eğitimlerini bi ileri noktaya taşıyım diye. Ama bana diyolar ki “ sen hayır özel eğitim öğretmenisin. Eee noolcak görme engellilere ders verebilir miyim ben? Evet verebilirsin.” diyolar. Yani bunun ciddi anlamda bu sorunun çözülmesi lazım ve bunun yönetmelikte de belirtilmesi lazım. Yani işitme engelliler okullarında işitme engelliler öğretmenlerinin istihdam edilmesi, görme engelliler okulunda yine görme.”

K6, “Öneri olarak özellikle özel eğitim ıı okullarında öğretmenlerin ıı sıklıkla değiştirilmemesi, özellikle otizmli öğrencilerin bundan çok fazla etkilendiği, gelişimlerinin çok gerilediği (13;78-80)... en büyük sorunlardan birisi de velilerin rahatsızlığı alan mezunu öğretmenlerin görev yapmaması. Yani ıı sınıf öğretmenlerinin kurstan geçirilip burda görev yapmakta birçok şeyde merkezde. Aslında velilerin istediği bi kişi

bile olsa bu şeyi tolere edebilir düşüncesindedir. Yani alan mezunlarının bulunması.” (13;86-90).

Yöneticilerden ikisi meslek liselerindeki öğrencilerin çalışma ve staj durumları ve bu konuya ilişkin yasal haklarının düzenlenmesine ilişkin önerilerde bulunmuşlardır. K1, “öğrencilerin staj durumlarıyla alakalı ifadelerin ı çok daha net olması gerekiyor. Yine atölyelerle ilgili ı çok fazla farklı yönetmeliklere yönlendirmeler var. Onların kendi yönetmeliği içerisinde cevaplarının oluyor olması gerekiyor. Cevap yani biz aradığımız cevapları kendi yönetmeliğimiz içerisinde bulabilmeliyiz.” (1;65-69).

K10, “SGK ile ilgili ı bizim çocuklara tanınan hak ve işlemler biraz daha farklı olabilir. Bununla ilgili yasal düzenlemeler yapılabilir. Bu kanunlar etkin bir şekilde kullanılabilir hani çocuğun geleceğine ve şeyine yönelik olarak yani biz sigortasını yaptığımız zaman çocuğun sigorta kesimine uğramaması lazım. Aynı sigorta kapsamında gösterilmemesi lazım. Maalesef kesintiye uğruyo, annesinden, babasından veya vesairenden aldığı yardım, çünkü onunla eşdeğer bi yardım değil ı şey için sadece konuşuyorum, staja gittiği için.” (23;55-62).

Yöneticilerden çeşitli konularda öneriler gelmiştir. K1, komisyonlara ilişkin düzenleme yapılması gerektiğini şu sözlerle açıklamıştır:

“Komisyonlarla ilgili mesela hiç bilgi yok ı birim, komisyon yani çok yetersiz, iki ya da üç tane komisyon hakkında bilgi var, oysa ı bi bakıyosunuz işte ilköğretim yönetmeliğinde, ortaöğretim kurumları yönetmeliğinde ya da mesleki eğitim yönetmeliğinde bi sürü birim, komisyon var ve sizin de o alanda çalışma yapmanız gerekiyor. Mesela o birim, komisyon, ekiplerin daha detaylı tanımlamalarının yapılması gerekiyor.” (1;59-65).

K3, mevzuatın yazım dilinin daha anlaşılır olması gerektiğine ilişkin görüşlerini şu sözlerle dile getirmiştir:

“...yazım için gerçekten çok anlaşılır bir dil, herkesin anlayabileceği bir dil, yoruma çok açık olmayan, yani net olan vurgularla yazılması bence çok daha uygun olacağı, uygulamada bir bütünlük sağlanacağını düşünüyorum. Şu an özel eğitimin yönetmeliğinde o kadar farklı uygulamalar var ki anlatamam size yani her ilçenin ki çok farklı.” (6;45-51).

K4, yasal düzenlemelerle özel eğitimde okul öncesi eğitimine daha çok ağırlık verilmesi gerektiğini şu şekilde açıklamıştır:

“Bi kere işi temelden alıp ileriki kademelere doğru götürmenin daha mantıklı olduğunu düşünüyorum. Yani bütün engel kademelerinde zaten normal eğitimde de okul öncesi eğitim ı artık temelleşmeye başladı ki bizim engel gruplarında ı işitmede de böyle siz de biliyosunuz diğer gruplarda da ne kadar erken eğitim olursa iş o kadar daha iyi bi sonuç veriyö. Bence ı özel eğitim mevzuatı hazırlanırken temel noktada buna vurgu yapılması gerekiyor. Okullaşma konusunda öncelikle özel eğitim anaokullarının yaygınlaştırılması bu özel eğitim anaokullarının da bi bohça gibi ı bütün öğrencilerin bi arada olduğu bi eğitim ortamlarına

dönüştürmenin yararlı olacağını düşünmüyorum. Şu anda öyle yapıyo. İşitmesini de görmesini de oraya koyup sanki zannediyolar ki hani hepsi burada yetişsin, öyle olmaz (9;118-130).

K5, tanılama ve yerleştirmeye ilişkin olarak sorunlar yaşandığını ve bu konularda yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“...öğrenci sayılarının kesinlikle yükseltilmemesi lazım daha fazla çünkü tamam mesela her ne kadar biz mesela görme engelliler ilkokulu ama çocuğun sadece görme engelli tanısı var, zihin engelli tanısı da var aslında. Hem yaşantı eksikliğinin verdiği bişey hem de çocuğun zihinsel engeli de var, bunlar raporda olmadığı için o yerleştirmeyi ona göre yapıyo. Siz de rapor o şekilde olduğu için çok fazla müdahale edemiyosunuz. Onla ilgili bi sıkıntı var. İni bi de mesela okulda biz üç kademeyiz üç kademenin yani anasınıfından başlayında 24 yaşına kadar öğrenci bi arada. Biz çok büyük okul olduğumuz için biz fiziki olarak ayrı katlarda olduğundan çok fazla sıkıntı yaşamıyoruz, küçük bi okul olduğunda altı yaşındaki çocukla 23 yaşındaki çocuğun aynı tuvaleti kullanması hoş değil.” (11;59-69).

K7, yönetmeliklerin çok sık değişikliğe uğradığı ve yeni yapılacak olan yönetmeliğin sürekliliğinin sağlanması gerektiğini şu sözlerle aktarmıştır:

“Bi kere ıh biz özel eğitime ciddi bir önem vermemiz lazım. Yani her dönem farklı bir bakış açısıyla ele alıp yapılanları çöpe atıp yeniden başlamak, yani yeniden Amerika’yı keşfetmek bize zaman ve para kaybettirmekte. Dolayısıyla eğitimde kaybolmaktadır. Eğer bütünleştirici ilke hedef konuluyorsa bu süreci takip etmek gerekir. Kaynaştırma eğitimine önem veriliyorsa ı bunun için önce kaynaştırılacak okulların eğitim düzeyini yükseltmek gerekir. Bunlar yapılmadan bi köşesinden biz tutuyoruz ama öbür tarafın haberi olmuyor. Sadece geride bi ağırlık oluşur, diğer tarafı çok etkilemez dolayısıyla bu konular üzerinde daha çok çalışmak gerekiyor. Yani ıh mevzuatın ı işte üç ondan beş bundan ya da yamalar şeklinde değil yeniden belki düzenlenmesi gerekiyor. Yani destek eğitim odaları ı açılıyor ancak destek eğitim odası pek uygun olmuyo daha bu konuda çalışmak lazım.” (16;80-92).

K6, öğrencilerin taşınması ile ilgili yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğunu, “...taşınma ıı bedensel engeli bulunan bireylere yönelik bi taşıma şeyi yok. Bu ihale sistemi veya yönetmeliği yok. Normal bir sağlıklı ilkokul öğrencisi, ortaokul öğrencisine yönelik yapılan taşıma yönetmeliği aynen engelli bireyler içinde geçerli.” (13;72-75) sözleriyle dile getirmiştir.

Araştırmanın belirlenen amaçlarına ulaşabilmek için yapılan görüşmeler sonrasında katılımcıların, sorulara vermiş oldukları yanıtlar ışığında çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Buna göre katılımcılar; mevzuatın yazım dilinin anlaşılır olmadığı, tüm ihtiyaçları karşılamada yetersiz kaldığı, kapsamının sınırlı olduğu, uygulamada zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra mevzuatın iyileştirilmesi amacıyla çeşitli önerilerde bulunmuşlardır.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırma özel eğitim okulu yöneticilerinin, özel eğitim mevzuatına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda ulaşılan bulgular yöneticilerin mevzuata ilişkin pek çok olumsuz görüşe sahip olduklarını göstermektedir. Araştırmanın ilk bulgusu mevzuatın yazım dili ve anlaşılabilirliğine yönelik olmuştur. Konunun ne oluşuna bakılmazsınız yasal düzenlemelerin yazım dili ve anlaşılabilirliği, ilgililer ve uygulayıcılar için oldukça önem taşımaktadır. Çünkü yazılı ifade, anlaşıldığı ölçüde uygulamaya geçirilebilecektir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun belirttiği gibi mevzuat, anlaşılması zor, belirsiz ve çelişkili ifadeler barındırmaktadır. Bu durumun özel eğitim okullarında hem yöneticileri kararsızlığa yönelteceği gibi hem de tutarsız uygulamalara neden olabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın bu bulgusu Karaman-Kepençi'nin (2004) yapmış olduğu araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Söz konusu araştırmada yöneticiler, mevzuatın yazım diline ilişkin benzer görüşler bildirmişlerdir.

Araştırmanın bir başka bulgusu ise özel eğitim mevzuatının kapsamı ile ilgilidir. Yine katılımcıların çoğunluğu mevzuatın tüm özel gereksinimli birey gruplarını kapsama konusunda yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcılar en çok ağır ve çoklu yetersizliği olan bireyler konusunda mevzuatın yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Özel eğitim çatısı altında bulunan zihin, işitme, görme, bedensel yetersizlikler ve üstün yetenekliler gibi tüm grupların her birinin kendine özel ayrı öğretim yöntemleri, eğitim materyalleri, fiziksel düzenlemeleri ve alanında uzman eğitimcileri bulunmaktadır. Dolayısıyla her bir grubun kendi ihtiyacına yönelik kurumlara ve alt yapıya gereksinimi bulunmakta ve bu kurumların işleyişini uygun hale getirmek ve kolaylaştırmak adına yasal düzenlemelere gereksinimleri bulunmaktadır. Böylece eğitimin kalitesini arttırmak ve özel gereksinimli bireylerin, eğitimden en üst düzeyde faydalanmalarını sağlamak mümkün olabilecektir.

Araştırmanın diğer bir bulgusu ise mevzuatın, yöneticilerin ihtiyaçlarını karşılama durumlarıyla ilgili olmuştur. Katılımcıların tümü özel eğitim mevzuatının, bir yönetici olarak ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir. Bu bulgu Korucuk'un (2005) yapmış olduğu araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Daha öncede üzerinde durulduğu gibi özel eğitimin farklı alanları barındırması nedeniyle her grubu içine alacak veya her grubun ihtiyacına yönelik olarak hazırlanmış ayrı ve kapsamlı yasal düzenlemelere gereksinim duyulmaktadır. Katılımcıların görüşlerinden de yola çıkarak, yapılacak olan yasal düzenlemenin tanılama ve yerleştirme, öğretim programları, alan öğretmenlerinin çalıştırılması, öğretmenlerin görev tanımları, komisyonların düzenlenmesi, mesleki eğitimin özel eğitime uygun hale getirilmesi, öğrencilerin yasal hakları vb. gibi pek çok konuyu ayrıntılı bir şekilde ele alması gerektiği söylenebilir.

Yöneticilerin tamamının belirttikleri bir başka sorun ise mevzuatı uygulamada zorlanmaları olmuştur. Araştırmanın bu bulgusu Karaman-Kepençi'nin (2004) yapmış olduğu araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Mevzuatın kapsamının yetersizliği, tüm grupları kapsamaması, anlaşılır olamaması, tutarsız ve belirsizlik ifadelerin yer alması uygulamayı zorlaştırabilmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun üzerinde durduğu gibi yoruma açık ifadelerin bulunması farklı uygulamalara neden olmakta ve bu da okul yönetimi konusunda yöneticileri

zorlamaktadır. Bu nedenle her bir özel eğitim branşına uygun olarak hazırlanacak olan, kapsamlı ve ayrıntılı bir yasal düzenlemeye gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın son bulgusu yöneticilerin mevzuata ilişkin önerilerinden oluşmaktadır. Yöneticiler kendi okullarının ihtiyaçlarına yönelik olarak pek çok öneri getirmişlerdir. Bu öneriler genel işleyiş ve yeni yapılacak olan yönetmelik ile ilgili olmuştur. Ancak en çok üzerinde durulan konular, hazırlanacak olan yönetmelik için sahada çalışan uzmanlardan görüş alınması, yetersizlik gruplarının ayrı ve kapsamlı yasal düzenlemelere ihtiyacı olduğu ve özel eğitim okullarının genel eğitimde olduğu gibi okulöncesi, ilkökul, ortaokul ve lise şeklinde ayrılması gerekliliği olmuştur. Yasal düzenlemelerin her eğitim kademesine uygun olarak hazırlanması okul yöneticilerinin yaşadıkları sorunları hafifletmeye yardımcı olacağı gibi ayın zamanda eğitimin kalitesinin de artacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de özel eğitim alanında yapılan yasal düzenlemelerle uygulama arasında ciddi sorunlar yaşanmaktadır (Çitil, 2013, s.164; Levent, 2011). Araştırma bulguları var olan sorunların ortaya çıkarılmasında bir kaynak oluşturmaktadır. Sonuç olarak yöneticilerin görüşlerine göre mevzuatın, yazım dili ve anlaşılabilirliği, kapsamı, ihtiyaçları karşılaması ve uygulamada yetersiz olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla özel eğitim uygulamalarına ilişkin yapılacak olan bir yasal düzenlemenin, yazım dilinin sade ve anlaşılır, tüm grupları kapsayan veya her bir grubu ayrı ayrı ele alan, kişiye göre farklı yorumlanamayacak, özel gereksinimli bireylerin yasal haklarını gözetken, alanda görev yapan uzmanlardan görüş alınarak hazırlanmış bir yönetmelik olması gerekmektedir.

Bu araştırma özel eğitim okul yöneticilerinin özel eğitim mevzuatına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla 10 yönetici ile gerçekleştirilmiştir. Özel eğitim okullarının sayılarının sınırlı olması ve yöneticilerin araştırmaya katılmaya gönüllü olmamaları nedeni ile katılımcı sayısı oldukça sınırlıdır. Bunun yanı sıra yöneticilerin önceden belirlenen görüşme sorulara bağlı olarak cevap vermeleri araştırmanın diğer bir sınırlılığı olarak görülmektedir. Buradan yola çıkarak gelecek araştırmalarda daha çok katılımcıyla araştırmalar desenlenebilir. Bunun yanı sıra rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan yöneticilerle de görüşmeler yapılabilir. Bu araştırma nitel araştırma modeli ile gerçekleştirilmiştir, farklı araştırma yöntemleri kullanılarak çalışma yinelenebilir. Konuyu farklı bakış açılarıyla görebilmek için araştırmaya öğretmenler ve ailelerde dâhil edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akçamete, G. (1998). *Türkiye’de özel eğitim. Özel eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. 1018, 197-207.
- Ataman, A. (2013). Özel eğitimin anlamı ve amaçları. A. Cavkaytar (Ed.). *Özel Eğitim içinde* (s. 1-19). Ankara: Vize Yayıncılık
- Batu, S. (2013). Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri. İ. H. Diken (Ed.). *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim içinde* (s.89-107). Ankara: Pegem Akademi
- Cillo, D. (2009). Avrupa Birliği giriş sürecinde engellilerin eğitimi ve istihdamı. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çitil, M. (2013). *Yasalar ve özel eğitim*. Ankara: Vize Yayıncılık
- Eripek, S. (Ed.). (2005). *Özel eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Karaman-Kepenekçi, Y. (2004). İlköğretim okulu yöneticilerinin eğitim mevzuatına ilişkin görüşleri. *Journal of Educational Sciences & Practices*, 3(6).
- Kaya, U. (2003). İlköğretim okulu yöneticilerinin, sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerin kaynaştırma ile ilgili bilgi, tutum ve uygulamalarının incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Korucuk, N. (2005). Türkiye’de özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti veren kurumların karşılaştığı güçlüklerin analizi: Kurum sahipleri, müdür, öğretmen ve aileler açısından. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun. 5387 Sayılı, 23/5/1949 Tarihli Resmî Gazete
- Kuş, E. (2009). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel mi? Nitel mi?*. Ankara: Anı.
- Levent, F. (2011). Üstün yeteneklilerin eğitime yönelik görüş ve politikaların incelenmesi. Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Millî Eğitim Temel Kanunu, 1739 Sayılı, 24/6/1973 Tarihli Resmî Gazete
- Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. 573 Sayılı, 6/6/1997 Tarihli Resmî Gazete
- Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu, 2916 sayılı 12/10/1983 Tarihli Resmî Gazete
- Sturges, J. E., & Hanrahan, K. J. (2004). Comparing telephone and face-to-face qualitative interviewing: A research note. *Qualitative research*, 4(1), 107-118.
- Şahin, M. (2003). Özel eğitim kurumlarının SHÇEK’in yönetmeliğine ve genelgelerine uygunlukları. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Vuran, S. ve Ünlü, E. (2013). Türkiye’de özel gereksinimli çocukların eğitimi ile ilgili örgütlenme ve mevzuat. S. Vuran (Ed.). *Özel Eğitim içinde* (s. 57-80). Ankara: Maya Akademi
- Walsh, M. & Wigen, L. (2003). *Introduction to research*. Cheltenham: Nelson Thornes.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

According to the social state approach, it is necessary to enact legislation to stipulate the rights of the individuals with special needs to increase their quality of life and to provide necessary means to participate in social life completely, and to provide equal education, job and vocational opportunities (Akçamete, 1998, p. 198). For this purpose, several legislative bills were enacted in Turkey. Until the 1980s, it was observed that the legislation designed for individuals with special needs in Turkey were quite inadequate, but parallel to the global developments, a rapid change was observed during the following years.

The legislation in place protects the rights of individuals with special needs, and it is of particular concern to people in their immediate surroundings and professionals in the field. The legislation is especially important for special education school administrators, who are in charge of implementing the rules required by law and ensuring that special education services are conducted without problems. It was considered that determination of the views of school administrators on the context and the content of current legislation and whether they meet the requirements was significant. Illustration of the views of the administrators may contribute to new legislation that could be enacted.

2. Method

The present study was conducted to illustrate the views of special education school administrators on special education legislation. For this purpose, a descriptive pattern is used. The data collection was conducted with semi-structured interview technique, a qualitative research method. The study participants included administrators working at schools that provide special education services. Furthermore, when determining the study participants, administrators from different institutions, such as those providing education for children with intellectual, hearing and visual disabilities and gifted children are selected to identify different perspectives. Ten special education school administrators were included in the present study. Participants worked in the provinces of Istanbul, Izmir, Muğla and Çorum. The questions on the interview form, which was the data collection instrument, were designed in accordance with the study objectives. Five interview questions aimed to determine the comprehensibility of the language, the content and the capability to meet the needs of the special education legislation, the problems experienced in practice, and further recommendations. One interview was conducted face to face; the others were conducted over the phone since the participants lived in different cities. The data obtained in the present study were analyzed using descriptive analysis.

The administrators stated that they generally reported their views based on the Special Education Services Regulation and the Science and Arts Centers (BİLSEM) Regulation when responding to the interview questions. The administrators were asked to specify their views on the language and clarity of the legislation, its context, its capacity to meet the requirements, difficulties they encountered in the implementation of the legislation and their recommendations to improve the legislation. In the study, the findings related to the views of the administrators were presented in the order of the questions in the interview. During the interviews, certain administrators responded with more than one answer to the same question. Thus, total frequencies of certain responses are higher than

the total number of participants. Furthermore, when citing the views of the administrators in the findings section, first the cumulative page number and then the citation number were used.

3. Findings, Discussion and Results

The present study was conducted to determine the views of special education school administrators on special education legislation. Study findings demonstrated that the views of administrators on special education legislation were negative. The first finding of the study was on the language and clarity of the legislation. Independent of the topic, the language, and clarity of any legal regulation is quite important for the involved parties and practitioners. Because the written expression can be put into practice as soon as it is understood. As the vast majority of participants have stated, there were difficult, unclear and contradictory expressions in the legislation. It was considered that this would lead to the confusion of special education school administrators as well as contradictory and inconsistent practices. This finding was consistent with the results of a study by Karaman-Kepençi (2004). In the aforementioned study, administrators reported similar views about the language of the legislation.

Another study finding was related to the scope of the special education legislation. The majority of participants stated that the legislation was insufficient to cover all groups of individuals with special needs. Furthermore, participants noted that legislation was especially inadequate for individuals with profound and multiple disabilities. All groups that require special education such as individuals with intellectual, hearing, visual and physical disabilities, gifted and talented individuals require distinct instructional methods, education material, physical organization and specialist educators. Thus, each group requires specialized institutions for their specific needs and legislation to make these institutions function efficiently.

Another study finding was related to whether the legislation satisfied the requirements of the administrators or not. All participants stated that special education legislation was insufficient to meet their needs as administrators. This finding was consistent with the findings of a study by Korucuk (2005). As it was mentioned above, special education requires distinct and comprehensive legislation for each group or for the requirements of each group, since each special needs group has unique needs. Based on the views of the participants, it could be argued that future legislation should address several topics such as diagnosis and placement, curricula, employing branch teachers, job descriptions for the teachers, organization of commissions, and adaptation of vocational education to special education, etc. in detail.

Another problem is that all administrators have noted the difficulties experienced in enforcing the legislation. The finding of this study was similar to the findings in a study by Karaman-Kepençi (2004). The inadequate scope of the legislation, its inability to cover all the related groups, its incomprehensible language, inconsistent and ambiguous expressions in the legislation could render it difficult. As all participants agreed on, the presence of open-to-interpretation statements results in inconsistent applications, which in turn challenges the administrators in school management.

Final study findings included the recommendations of the administrators on special education legislation. Administrators stated several recommendations to fulfill the needs of their schools. These recommendations were related to the general practices and future

legislation. However, the most emphasized issues were related to the need to obtain the views of experts in the field about the regulation that would be enacted, the need for distinct and comprehensive legislation for disability groups, and the need for the branching of special education schools such as preschool, primary school, secondary school and high school similar to the general education.

In conclusion, it was determined that the legislation was written with an inadequate language, was incomprehensible, its content, ability to fulfill the requirements of special education were insufficient, and it was impractical. Legislation on special education practices should consider the views of field specialists, and be worded in a clear and comprehensible manner, covering all involved groups or considering each group separately, it could not be interpreted differently for different individuals and should prioritize the legal rights of individuals with special needs.

The present study was conducted with 10 administrators to determine the views of special education school administrators on special education legislation. The number of participants was limited since there is a limited number of special education schools and most school administrators were not willing to participate in the study and express their views. Furthermore, pre-determined interview questions and the answers of the administrators to certain questions also included answers to previous questions could be considered as another limitation of the present study. Based on the findings of the present study, further studies could be designed with a larger sample size in the future. Besides, interviews could be conducted with rehabilitation center administrators. The present study was conducted with a qualitative research model, and future studies could be conducted with different research methods. Teachers and student families could be included in future studies to discuss the topic through different perspectives.